

PARTIS SPECIALIS
LIBER II.

DE

IVRIBVS SVMMI IMPERII.

CAP. I.

De

Juribus imperantium circa
publicam securitatem externam.

§. I.

Securitas publica nascitur, ex pace externa & interna. (q) Cum vero pax externa per vim hostium, & bella maxime turbetur, vnicum fere medium illam redintegrandi quærendum in legitima defensione.

§. II.

q) Interna consistit in optima vnione ciuium inter te; externa respicit cessationem omnis hostilitatis, a vicinis populis metuendæ, quæ extra ciuitates raro habetur, per respublicas autem optime conseruatur & redintegratur. In hac enim principatus constituti sunt, vt saluti subditorum consulatur, ne inuicem aut ab exteris iniurias accipiant, ait Liuius ad August. apud DION. lib. 55. Quorsum etiam respexit ARISTOT. Polit. 6. Duo sunt, aïens, quibus omnis respubl. seruatur, in hostes fortitudo & domi concordia. Et Claudius apud TACITVM lib. XI. annal. felicitatem reipubl. ex eo prædicat, quod solida domi quies (seu pax interna) & aduersus externa flourerit. De Numa Pompilio refert DION. HALICARNASS lib. II. in f. quod eius opera & industria neque ineffi-

§. II. *Vim itaque externam imminuentem, vi opposita, iuste imperans repellit, ex quo IVS BELLII (r) hoc quoque sensu fluit: nam alias imperans illud quoque habet, intuitu aliarum gentium ex ratione status naturalis & libertatis, in quo est constitutus.*

§. III. *Verum, ne iura inter gentes locum habentia confundamus cum iuribus publicis vniuersalibus, & aliena hic immisceamus, notandum, aliter ius belli considerari extrinsece respectu aliarum gentium: aliter intrinsece*

re-

na seditio ciuium concordiam dissoluerit, neque bellum externum de præstantissimis illis & maxime admirandis institutis ciuitatem dimouerit.

r) *Debent imperantes subditis præstare vitam tranquillam & securam, quo sensu id Deo gratum esse asseritur 1. Tim. II, 1, 2. 3. imo inde, si quæ est belli inter Christianos iustitia, hæc ratio primario assumenda est. Cum enim Christus magistratus & imperia non sustulerit, defensionem quoque eisdem demandatam & pro salute subditorum exercendam tollere haud voluit. Quamuis itaque Christus patientiam inculcauerit singulis, volueritque, vt non resisteretur malo, aliud tamen est, annon singuli iniurias sibi illatas patienter ferre debeant? quod affirmatur: aliud vero, annon imperans, cuius a singulis iam diuersa ratio est, commissum sibi a Deo populum defendere debeat, vt possint ducere vitam tranquillam & quietam? quod itidem affirmo: id quod si absque bello fieri non possit, ita necessitas imperanti ad hoc ius tribuit. Bellum enim vnice propter pacem. Ita, ait CICERO lib. I. de offic. c. 23. bellum suscipiatur, vt nihil aliud, quam pax quæsitã videatur. Paratur enim, vt sit Epaninondas, pax bello, & qui ea diutina volunt frui, bello exercitati esse debent. CORNEL. in Epanin.*

T 5

s) Fluit

respectu subditorum & reipubl., cui imperans præest. (s)

§. IV. Secundum priorem considerationem ius belli ad ius gentium (t) spectat, & ex statu

*) Fluit hæc duplex consideratio ex duplici respectu imperantis. Consideratur quippe tum respectu aliarum gentium, cum quibus in statu naturali consistit, & liber esse dicitur; tum respectu subditorum, quibus præstare debet vitam tranquillam & beatam ex fine omnibus rebuspubl. proposito. Si illo respectu imperans consideratur, ius belli ex iure libertatis fluit, & hoc sensu forsitan accipiendum est, quod legitur apud TACITUM lib. XV. annal. c. 1. sua retinere priuata domus, de alienis certare, regiam laudem esse, quibus verbis nude ad statum libertatis naturalem, quo per vim agitur, respicitur, non habita ratione reipublica. Galli quidem olim dixerunt: se in armis ius ferre, & omnia fortium virorum esse. LIVIUS lib. V. c. 36. Sed hæc magis ad latrocina quam ius belli spectant. Si vero hoc respectu, simul quoque ad hanc disciplinam pertinet, tum, vt iudicari possit, quousque bellum possit decernere pro salute Reipubl.; tum, quid eo nomine possit in suos subditos. Diuersi hi respectus diuersos producunt effectus & iura, tum respectu aliarum gentium, tum respectu reipubl., cui præest imperans.

*) Hoc respectu bellum iustum esse dicitur, quod geritur inter eos, qui non agnoscunt superiorem, id est, qui in statu naturali sunt. Hoc enim cogendi medium in illo statu vnicum fere esse, supra in parte generali dictum. Suscipitur itaque ob iuris quæsti denegationem, non habito respectu ad reipubl. salutem, virum hanc quoque causa belli concernat, nec ne: id quod ex presenti disciplina æstimandum; sufficit, quod gens altera vel locoeius imperans non possit conqueri de iniuria sibi illata, si denegauerit alteri, quod ei tamen debetur. Effectus

flatu naturali fluit, variosque inter gentes liberas producit peculiare effectus, qui ab hac disciplina alieni sunt.

§. V. Si posteriori modo seu *intrinsece* ius belli in imperante consideratur, restrictius est, & vnico fere nititur fundamento, scilicet in *defensione reipubl. & ciuitatis*. (u)

§. VI. Proinde licet imperans ab alia gente laceffitus iustam bellandi causam aduersus alteram gentem habere possit, hoc sensu, vt gens altera iniqua non possit conqueri de iniuria sibi illata; si tamen securitas publica eo ipso non est læsa, nec ei alias periculum imminet, ius belli ab imperante non est exercendum, (x) quia ita *securitas publica*,
quam

sectus varios belli *inter gentes* recenset GROTIUS de I. B. & P. lib. III., vbi tamen diuersos hos respectus non semper distinxit.

u) Nihil præstantius esse potest, quam vt subditi defendantur, si ab aliis imperantur, cum secunda & tranquilla vita sit potissimum rerumpublicarum finis. Ex quo adducor, vt credam, bellum tantum *defensiuum* huc pertinere, vtut bellum defensiuum latius se extendat, & sub se non tantum *præsens mali propulsiōem*, sed etiam *future securitatem* comprehendat.

x) Sæpe accidit, vt aliquis ius aliquod habeat aduersus alium, vt tamen illud non possit exercere propter obligationem, qua aliis obstringitur. Princeps iniuria affectus habet ius belli in populum iniquum, & hætenus est *iuris gentium*, ne peccat in gentem iniquam, quæ calamitatem bellicam suæ malitiæ acceptam ferre debet; sed potest simul princeps peccare in reipubl., dum securitatem publicam in discrimen vocat, quæ non est læsa,
quam

quam conferuare debet, in discrimen ambiguum per bellum vocatur.

§. VII. Neque ita simpliciter a *statu naturali*, ubi *ius belli* locum habet, argumentum ducendum, cum quamuis imperans in eo constitutus sit, simul tamen suæ ciuitati primario obligatus est, (1) nisi forsan respubl. sit *mere herilis*. (m)

§. VIII.

quam tamen præferre debebat suis priuatis commodis. Neque hæc priuata iniuria in vniuersam statim redundat respubl., quamuis plura bella ob hanc sint suscepta. Darius Rex Persarum bellum legitur intulisse Regi Scytharum Lanthino, cum *siliæ eius nuptias non obtinisset, & armatis septingentis millibus hominum Scythiam ingressus*. IVSTIN. lib. 2. c. 5. Hæc causa belli ne quidem inter gentes iusta fuit; multo minus intuitu reipubl. De Cyro refert XENOPHON in *Cyropæd. lib. VIII. p. m. 202. lit. d.* quod inter res maximi momenti posuerit, *et absque bello impetraret id, quod cuperet*. Quorsum etiam respexisse videtur Scipio aiens, *se malle vnum ciuem seruare, quam mille hostes occidere*. CAPITAL. in Anton. Pio. Nam vt ait TACITVS, *in pace causa & merita spectantur, ubi bellum ingruit, innocentes & noxii iuxta cadunt*. conf. FORSTNER. ad Tacit. lib. I. *annal. verb. ad arma ciuilia actum &c.*

- 1) Ordinarie ad *iustitiam belli* nihil præterea requirunt, quam vt quis summam potestatem habeat, seu, vt *liber ab omni imperio* sit; nam de *causa belli* iudicari nequit, cum arbiter inter gentes cesset. Verum id quidem sufficit, si de *iustitia gentis erga gentem* queritur. Sed etiam, ubi imperans reip. præsit, cogitare debet, se *liberum esse non propter se, sed propter subditos*, h. e. non pro lubitu ad interesse priuatum bella gerere potest, cum primario respectus reipublicæ habendus. Ludouicus

§. VIII. Interim arbitrium, vtrum bellum sit fuscipiendum, nec ne? est penes imperantem, ex iure naturæ tamen ita moderandum, (n) vt bellum *securitatis publicæ* stabiliendæ, non tollendæ gratia fuscipiatur.

§. IX. Hoc intuitu (1) iusta belli causa non est, si vicinæ reipublicæ potentia nimis crescat. Neque enim statim certum est, (o) quod respublica vicina, si vel maxime possit, alteram velit opprimere. (p)

§. X.

XI. Rex Gallorum poluit vindicare iniurias, quas, dum Aurelianensium dux fuerat, acceperat, sed suavoribus grauirer respondit: *Non decere Gallorum regem iniurias ducis Aurelianensis vindicare.*

m) In regno *berili* primario Rex suum querit commodum, & hic facilius admitti potest, vt propter suam vilitatem bellum gerat.

n) Raro imperantes proprio motu bella fuscipiunt, plerumque consilia aliorum audiunt. Sed hi vt plurimum in eo peccant, quod non habito respectu ad rempubl. quemuis pruriturum in principe approbent, & hoc intuitu recte notat FORSTNER. ad Tacit. lib. 1. annal. p. m. 54. Theologos & ICtos, quod venalem stylum hac occasione propensionem principum suorum accommodent. Valet hic quoque Metelli effatum: *Omne bellum facile sumitur, ceterum agerrime definit: nec in eiusdem est potestate initium eius & finis: siquidem incipere cuius & ignauo licet, deponi, cum victores velint.* SALVST. de bello lugurth. c. 82.

o) Equidem *instita mortalibus natura*, recentem aliorum felicitatem ægris oculis introspicere, modumque fortunæ a nullis magis exigere, quam quos in æquo videre, vt philoſophatur TACITVS lib. 1. histor. At sola inuidia & metus inde ortus ius per se in alterum non tribuit. Ele-

gantur

§. X. (II.) Ius belli cessat, si lædens populus satisfacere, (q) & de securitate alterius

ganter GROTIUS de iure B. & P. lib. II. c. 1. §. 17. hac de re differit, aïens: *aduersus incertos metus a diuina prouidentia & ab innoxia cautione & non a vi præsilium petendum est.* Sunt adhuc media securitati suæ & reipubl. prospiciendi absque omni iniuria & oppressione eius, cuius potentiam metuimus. Si reipubl. Iudæicam in exemplum adsumimus, certe constat, eandem tot potentissimis regnis vndequaque fuisse circumseptam, vt mirari liceat, quod se tam diu contra vicinam potentiam seruauerit, præsertim cum vi bellica terram Cananæam occupasset, & inde vicini populi exemplo Cananæorum terribi iustam belli causam habuisse videri potuissent. Sed præsidium suum a Dei prouidentia petebat, qua discedente, mox finitimis populis præda fieri incipiebat. Attamen ad infringendam alterius potentiam, concessum est, fœdus cum aliis gentibus inire, & moto contra vnum bello, arma ex *lege fœderis* potentiori opponere, ac ita per indirectum bellum erit iustum. Nunquam prohibitum est fœdus inire cum gente vicina, vt sibi quis prospiciat; sed absque vlla causa potentio rem armis aggredi rationi non est conueniens.

- p) Qui Hobbesianismo fauent, non possunt non quoque tale bellum approbare, cum in *statu naturali* quilibet arbitrari debeat, quid potissimum ad conseruationem sui respiciat. Præsertim cum secundum hæc principia præterea supponendum sit, hominem, qui *potest nocere*, statim etiam nocere *velle*. Quodsi tamen semel pax per pactum cum vicina gente inita sit, ipse HOBBS ob quemuis metum non vult a pactis recedendum esse. Nam, inquit, *nisi causa metus noua existat, ex facto vel alio signo voluntatis non præstandi a parte altera, metus iustus censeri non potest.* vid. tr. de ciue. c. 2. §. 11. in not.
- q) Quodsi securitas reip. læsa deprehenditur, duo consideranda sunt: vel enim res ad arma iam deducta, vel de-
- mum

rius gentis conferuanda cautionem præstare
& possit & velit: obtento enim fine cessant me-
dia.

§ XI.

num est deducenda. Posteriori casu cum bellum debe-
at esse vltimum subsidium, si alio modo salutis reip. con-
suli nequeat, ante omnia tentandum est, annon absque
bello imperans securitati reipublicæ consulere possit,
exemplo Cyri, qui hoc inter res maximi momenti po-
nebat, vt absque bello id impetraret, quod cuperet, XE-
NOPHON. de Cyropæd. lib. 8. p. m. 202. lit. d. quorum
etiam collineat Archidamus apud THVCYD. lib. I.
aiens: qui se offerunt disceptationi, eos tanquam iniurios
aggredi iniuriosum est. Hinc de satisfactione & cautio-
ne alteri præstanda lædens populus merito interpellan-
dus erit, quo respexerunt Bataui in responsione sua an-
no 1574. legato Suecico data, quam exhibet ZIEGLE-
RVS de iure Maiest. lib. 1. c. 33. §. 34. vbi inter alia hæc
occurrunt: *Wann nun unter allen insonderheit Christl.
Potentaten von alters hero iederzeit umb unwiedersprechli-
cher Ursach willen gebräuchlich gewesen ist, dass wann ein
oder anderer beleydiget worden zu seyn vermeinet, der Be-
leidigte, ehe und bevor er zu den Waffen gegriffen, von
demienigen, welcher die Beleidigung ihm zugesüget, satis-
faction begebret hat. Respexerunt sine dubio Bataui ad
ius antiquum feciale, quia moris semper fuit, antequam
bellum inferretur, feciales mittere, per quos res repe-
teretur, & nisi redderetur, bellum indiceretur. vid.
BARNAB. BRISSON. de verb. pop. rom. solenn. lib. 4. p.
342. quod institutum exacte iuri naturæ conuenit, & a
Deo ipso quoque Israelitis præscriptum est. Deut. XX,
10. seq. Priori casu pax oblata non respuenda, si per
illam securitati reip. satis consulatur, non saltem præ-
senti, sed etiam futurae, quem in finem solent cautiones
exigi, quas vulgo *Guarantias* vocant, quæ si oblatae &
tales sunt, vt nulla iusta de causa respui possint, & nihil-
ominus victor bellum continuare desiderat, ex postfa-
cto non tantum suæ male consulit reipubl., sed præte-
rea aggressor fieri incipit.*

r) No-

§. XI. (III.) Nullum est ius belli populum vicinum idololatram ad *veram religionem* reducendi, (r) cum ex diuersitate religionis securitas rerumpublicarum vicinarum in ambiguum discrimen haud vocetur.

§. XII. (IV.) Quamuis defensio reipublicæ

r) Notum est, quod medio sub papatu *bella Domini*, vt vocata fuere, suafu cleri geri contra infideles, terram sanctam incolentes, cœperint ex nulla alia ratione, quam quod crederent, terram sanctam ad Christianos pertinere, vel hostes fidei sub iugum reducendos esse, Prætextus erat *incrementum gloria diuina*; sed vera causa *interesse cleri*, quod ex euentu apparuit, quoniam exinde tot instituta noua orta sunt, tot ordines militares introducti, vt hisce nouis clericis militantibus pinguioribus prouinciarum per orbem Christianum cederent. Vnde recte BECMANNVS *de bellis Domini c. 1. §. 18.* ait, expeditiones has nec *iuste* nec *prudenter* nec *pie* institutas fuisse; *non iuste*, quia Saraceni non minori iuris titulo Palæstinam tunc tenebant, quam antea Romani, neque Religio Christiana aut sacrum sepulchrum ius eis dare poterat ad hanc expeditionem, cum religio non sit alligata ad certum locum. *Non prudenter*, quia conseruatio locorum acquisite et remotioribus Europæ partibus petenda non erat. Denique *nec pie*, quippe pietatem armis promouere fas non est. Carolum M. iidem Saxones, liberam gentem, domasse constat prætextu *religionis*, sed vt pruritus extendendi fines Francici regni potentiorum causam constitueret. Ferdinandus Catholicus pallio religionis iidem terras alienas inuasit. De eo sic THYANVS *lib. I. hist. in eo nihil merito desideres, præterquam fidem, qua sub colore religionis, quam omnibus actionibus suis semper prætexebat, ad ambitionem & inexplebilem propagandi imperii cupiditatem mira calliditate abusus est.*

cæ quoque concedita sit magistratibus subalternis, hi tamen, cum belli ratio admodum reipubl. periculosa sit, inconsulto imperante, bellum inferre (s) nequeunt, licet vel maxime iusta adsit causa.

§. XIII.

*) Potissimum hic quæstio est, de *presidiis prouinciæ*, qui integram prouinciam gubernant, & sic quoque defensionem eius susceperunt. Equidem sub defensione etiam ius belli comprehendi videtur, quod tamen non de alio, quam de *defensiuo* bello, per quod vis instans repellitur, intelligi debet; & sicuti defensio singulis adhuc in statu ciuili concessa est, ita multo magis *defensio prouinciæ* concessa erit magistratui inferiori, si ab hoste extraneo ex improviso ciuitas vel prouincia imperatur, quatenus se defendere potest, quia hoc non potest non iis ciuitatibus relictum esse, quatenus vnum corpus sustinent. Mithridates ad milites apud IVSTINVM lib. 38. c. 1. notanter loquitur, asserens, *optandum sibi fuisse, vt de eo liceret consulere, bellumne sit cum Romanis, an pax habenda. Quin vero sit resistendum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui spe victoriæ careant.* Enim vero de bello alteri inferendo aliud iudicium ferendum, adeo vt recte in iure Romano magistratus inferior criminis læsæ maiestatis reus arguatur, si inconsulto principe bellum etiam ex iusta causa alteri intulerit. Ideo PLATO de LL. lib. 12. in med. lege constituebat: *Si quis priuatim sine publico scito pacem bellumue fecerit, capitalis esto.* Moris etiam fuit, eum dedere in satisfactionem hosti; qui inconsulto imperante bellum alteri intulisset. Cum Cæsar priuato aulæ bellum Gallis intulisset, Cato Vticensis censuit in senatu, *legiones Romanas domum reuocari, Cæsarem vero Gallis dedi oportere, PLVTARCH. in Cæton Vtin.* Neque enim sub generali concessa administratione prouinciæ hoc comprehendi videtur, de quo vnice summus imperans arbitrari & statuere debet. Poteest
Roebmeri Ius Publ. V ali-

§. XIII. Potest etiam aliunde ius belli inferendi restringi, vel per *fœdera* (t) vel in genere per *nexum systematicum*, si illud ipsum quoque in hoc nexu comprehensum sit, ne altera ciuitas inconsultis reliquis confœderatis bellum alteri genti inferat.

§. XIV. Contingere tamen potest, vt etiam in *systemate plurium ciuitatum* ius belli fin-

aliquando bellum esse iustum *intuitu gentis* alterius iniquæ, *reipublicæ* tamen maxime noxium, & cum ita tota respubl. in idem discrimen vocetur, si vel maxime intuitu vnius prouinciæ læsio contigerit, certe non aliud de bello suscipiendo arbitrari potest, quam qui vniuersæ præest reipubl. non is, qui saltem partem reipubl. & quidem *dependentem*, administrat, quia in effectu ius discernendi de summis vniuersæ reipubl. sibi sumeret conf. GROTIUS de I. B. & P. lib. 1. c. 4. §. 6. & c. 3. §. 5. n. 3.

t) Loquor rursus de bello *offensiuo*, cuius inferendi quidem ius singulis gentibus liberis competit, sed vbi per pacta specialia hæc libertas restricta, in communi concilio, vel cum *fœderatis* desuper demum deliberandum, neque, inuitis lociis, bellum est inferendum, quia his ius dissentendi ex pacto competit. Inter pacis & *fœderis* conditiones, quas *Ætoli* & *Romani* inter se pepigerunt, hoc quoque caput præcipuum fuit: Si *populus Romanus* *fœdere iungeretur regi* (Phillippo) *vt caueret, ne ius ei belli inferendi* *Ætolis* *sociisque eorum* esset, LIVIUS lib. XXVI. c. 24. Similiter inter pacis conditiones, quas *populus R. Carthagenensibus* dabat, erat, *bellum neue in Asytica, neue extra Africam iniussu populi R. gererent*, de cetero *liberi legibus suis* viuerent. LIVIUS lib. XXX. c. 37. Pacis cum *Phillippo Rege Macedoniae* leges erant, *bellum extra Macedoniae fines* ne ini-

singulis rebuspubl. aduersus gentem extraneam saluum manserit, quamuis hoc casu systema tale *irregularare* esse solet. (u)

§. XV. Ex iure belli, intuitu reipubl. considerato, plura noua emanant iura. Huc refero (I.) *Ius armorum instruendorum*, seu *armamentariae*, vi cuius imperanti (x) competit ius *armamen-*

iussu senatus gereret. ID. lib. XXXIII. c. 16. In *fœdere systematico* ubi hoc comprehensum est, res expedita est, quia sit totum systema *unum* quasi *corpus* representat, maxime in iis, quæ ad securitatem singularum reipublicarum pertinent, & non potest non totum systema periclitari, si vel maxime vnus ex sociis bellum inferat. Quodsi aliter ex *fœdere*, cum alia republ. inito, ius belli restrictum sit, idem puto dicendum esse, modo se aliter conseruare possit populus, quod de bello inferendo cogitat.

- u) In imperio nostro, quod *systema* aliquod *irregularare* continere videtur, singulis statibus concessum, separatim ius *fœderis & belli* exercere, modo non exerceatur contra imperium. Equidem hoc communiter de bello *defensiuo non offensiuo* intelligunt, prout plenius declaratum est *tom. IV. obseru. Hallens. 3.* Verum cum bellum *offensiuum* facillime possit *defensiuum* dici, & ita a statibus semper rationes adduci, vi quarum vbique se bellum *defensiuum* gerere, aliis persuadere sustineant, in effectu ius belli iis denegari nequit, id quod bene obseruauit commentator ad *Obseru. Hallens. 31. tom. 6.*
- *) Priuatis certe non competit *ius Armamentaria instruendi*, quin suspicionem rebellionis incurreret, qui ingentem apparatus armorum congerere vellet. Imo ne quidem nobilibus in castris suis absque speciali principis permissione concessum est, tormenta habere, quia aliquin respubl. inde detrimentum accipere posset, neque his ad defensionem indigent, cum praesidium sibi

mamentaria publica instituendi, ius fabricandi (y) arma, vel restringendi vel subditis permit-
tendi, subditos armis instruendi, vel eo-
rum vsu prohibendi. &c.

§. XVI. (II.) Ius exstruendi fortalitia seu mu-
nimenta, quæ securitati publicæ inferuire,
(z) hostemque repellere possint. Vnde
quo-

non a violentia sed a Republica, in qua degunt, & prin-
cipis providentia, petere debeant. Et si vel maxime
contingeret, per fortunæ beneficium tormenta sub ter-
ra defossa in prædiis nobilium inueniri, ne sic quidem no-
biles fortunæ beneficio frui possent, nisi ex tacita prin-
cipis concessione. vid. BERNEGG. in Tacit. Germ. q.
123.

y) Ius fabricandi arma in nostris rebuspubl. non quidem
vbique est restrictum, sed peritis indistincte concedi so-
let, potest tamen sine dubio ad exemplum Iustiniani in
N. 85. c. 1. pro statu reipubl. varie determinari & res-
tringi, commercium promiscuum armorum subditis in-
terdici, maxime, ne extraneis vel hostibus ea vendan-
tur, cum id aperte perniciosum reipubl. futurum sit, &
adeo rectissime tale commercium cum hostibus ad crimen
perduellionis apud Romanos relatum est. l. 4. D. ad l.
Iul. Mai.

z) Fortalitia non ad nocendum, sed ad defendendum ordina-
rie ædificantur, atque adeo ius extruendi talia munimen-
ta ad ius belli retuli. Equidem non nego, posse etiam
fortalitia ad nocendum exstrui, vt scilicet ex illis, exor-
to bello, eo securiores excursions fieri possint in terram
vicinam; ad vtrum hac intentione munimentum ædifi-
catum sit, & annon potius defensionis intuitu? nemo de-
terminare, & consequenter bellum eo nomine alteri in-
ferre potest. Eodem quippe iure alteri genti, quæ dam-
num ex eiusmodi exstructione metuit, permissum est,
ad sui defensionem munimenta exstruxere, & ita mala
inde

quoque ius circa fortalitia iam exstructa ordinarie ad imperantem, non magistratum subalternum, spectat.

V 3

§. XVII.

inde metuenda præcanere. Non commode itaque hic applicari potest exceptio, quod ad æmulationem talis exstructio fieri non debeat, h. e. vt aliis noceatur, non vt respubl. commodum inde habeat, quam suggerit GAIL. 2. obs. 69. n. 18. NICOL. BOER. decis. 320. n. 8. & probare intendit ex l. 3. ff. de oper. publ. Sed vnde de tali æmulatione constabit? Ex fortalitiis ordinarie ingens in rempubl. redundat utilitas, & ita allegari non possunt rationes alicuius æmulationis. Dissidentia vtique indicium præbet, sed inde alteri genti nullum datur ius contradicendi. Vnde & allegatus BOEPIVS c. l. n. 16. de temporis praxi notanter ait: *Rex Franciæ facit castra in finibus sui territorii ad æmulationem regis Angliæ, & e conuerso, & idem faciunt omnes mundi domini, quia cum iurisdictiones sint distinctæ & pariter territoria, vnusquisque potest se in suo territorio præmunire & castra metari.* Potest tamen alteri ius prohibendi ex pacto vel alio iure competere, si forsitan foedere comprehensum sit, ne in hoc vel illo loco fortalitia exstruantur, quemadmodum Tencteri ab Agrippinensibus apud TACITVM libr. IV. histor. c. 64. id postularunt, inquietes: *vt amicitia societasque nostra in æternum rata sint, postulamus a vobis, vt muros coloniarum, seruitii munimenta detrahatis.* Sic etiam per priuilegium territorio competens idem ius prohibendi pro vario statu reip. contingere potest, vti in imperio nostro, vbi plurima loca ex veteri iure tale ius sibi vindicant prohibendi, ne intra certum terminum fortalitia exstruantur. Norimberga a Carolo IV. priuilegium habet, *daz keinem frey stünde in einer Meilwegs um die Stadt Marck oder Festen aufzurichten.* vid. GOLDASTVE tom. 2. der Reichsstatzungen p. 66. Ludouicus Bauarus anno 1332. apud BROWER lib. 17. annual Treuir.

§. XVII Priuatis (a) vero recte interdicti potest, ne munimenta talia in castris suis exstruant.

XVIII.

uir. vetuit, ne castra, munitiones, propugnacula a quoquam infra leucam a feudo Archiepiscopi Treurenensis aut Ecclesie inuitis Dominis attollantur vel ponantur. vid. HERTIVS diff. de supr. territor. §. 19. in not. Hoc quoque inde patet, imperantem tantum in suo territorio munimenta exstruere posse, nisi rursus ex pacto peculiari hoc ius alteri competat, veluti ob ius clientelare eo rectius exercendum. Inde cum Advocati ecclesiarum in ditionibus ecclesiasticorum summum ius exercere & propugnacula exstruere conantur, Fridericus II. speciali constitutione, quae exstat apud SCHILTER. instit. iur. publ. tom. II. lib. 15. n. 7. & Dn. a LUDWIG tom. VII. reliq. MSC. p. 515. hoc prohibuit. Verba cit. constit. n. 7. p. 113. sunt hæc: Item constituimus, ut nulla ædificia, castra videlicet, seu ciuitates in fundis ecclesiarum vel occasione Advocatie vel aliquo quoquam prætextu construantur, & si qua sorte sunt constructa contra voluntatem eorum, quibus fundi attinent, diruantur regia potestate. Hoc intuitu quoque Imperator LEOPOLDVS in cap. art. 13. in f. promittere necessum habuit, se nolle in statum territorii fortalicia nova exstruere, aut vetera reficere, quod liquidum indicium præbet, imperatori in statum territorii parum iuris amplius competere.

(a) Equidem nobilibus aliquatenus permissum est, leui muro vel fossa castra sua munire, prout etiam in l. 10. C. de priu. ædif. id olim indultum fuit. Sed de huiusmodi munimentis levissimis hic non queritur, sed de talibus, quæ vim bellicam sustinere & hostem quodammodo arcere possint. Talem defensionem vt sibi circumponant nobiles, necesse non habent, quam a tota re publ. expectare debent, cum verendum sit, ne tale propugnaculum privatum in republ. detri-

men-

§. XVIII. Cum itaque hæc exstructio in salutem totius reipubl. vergat, imperanti quoque competit ius eo nomine subditos *collektandi*, (b) vel *operas eorum exigendi*.

§. XIX. Quin & agros ædesque subditorum imperans licite occupat, (c) quatenus

V 4

vel

mentum vergere possit. Dominandi libido & resistendi studium subditis innatum est, maxime primariis, & copia omnium rerum abundantibus. Primi motus ex huiusmodi arcibus vt plurimum oriuntur, quo intuitu Henricus II. Rex Angliæ procerum arces mœnibus nudauisse legitur. Idem contigisse in regno Neapolitano constat, in quo ob procerum potentiam motus frequentes semper fuerunt, qui vix aliter, quam destructis potentiorum castris, sedari potuerunt. FORSTNER. in *Tacit. lib. 2. annal. p. m. 172.*

- (b) Communis vtilitas communibus sumptibus quoque est promouenda, cum quidquid in exstructionem fortalitorum impenditur, in omnium vergat salutem. Illustrationis loco hic conferri potest dispositio *R. I. de Anno 1654. §. 180. & l. xi. C. de publ. oper.* Conferunt autem omnes in vniuersum subditi, etiam qui extra fortalitium, prædia vel sedes suas habent, tum talis exstructio totius territorii causa fiat, & rustici quoque eo maiorem sibi possint promittere securitatem, quatenus irruptio hostium vel ita impeditur, vel simul tutum refugium in præstatur.
- (c) Privatorum iura & sic quoque domina subordinantur saluti reip., atque quod ita in salutem publicam impenditur ex bonis subditorum, in eo illis nulla inferitur iniuria. Non itaque imperans loca publicis vñibus necessaria a subditis proprie loquendo redimere & pretium eorum ex suis redditibus soluere tenetur, sed cum pauciores in commodum omnium aliquid contribuant, & quasi pro omnibus impendant, merito id ex publi-

vel ad fortalitiorem exstructionem illis indiget, vel alias ex illis damnum fortalitiis imminere animaduertit, vt tamen ab omnibus refarciatur, quod pro omnibus datum est.

§. XX. Similiter non denegatum erit imperanti, in casu necessitatis publicæ castrum aliquod, alicui ex subditis proprium, occupare, & munire, (d) vel illud destruere, si noxium securitati reipubl. videatur.

§. XXI. Nec excipienda forent *templa*, (e)
fi

co repetunt, vel ex collectis, exstructionis intuitu solutis, iis satisfaciendum. Ex eodem principio dependet ius *destruendi aedes*, propugnaculo nimis vicinas præsertim imminente belli impetu, ne scilicet hostis occupando aedes suburbanas grauius damnum reip. vel civitati inde inferat.

(d) Si imperans munuisset castrum nobilis alicuius tempore belli, impensas in castrum muniendum factas nobilis restituere haud obligatus esset, quas imperans non in *possessoris*, sed *potius reip.* commodum fecit, quin quod magis hoc grauare possessionem videatur, dum ob munitionem plerumque *militem præsidarium* recipere, vel ipsum castrum imperanti cedere, vel denique permittere teneatur, vt munimentum iterum destruant, ne forte subito ab aliis occupetur.

(e) De iure naturæ *templa* sunt locus publicus, cultus diuini causa adornatus, atque hoc intuitu spectant ad *reipubl.*, nec vsibus eius extenta sunt. Certe aliquando plus inserviunt *templa*, si ad conseruationem tot millium hominum tempore belli facere possunt, quam si cultus aliquis splendidissimus in iis tempore pacis DEO exhibetur. Neque attendimus Pontificis decretum in c. 14. C. 10. q. 1., vbi prohibetur, ne ecclesiæ a laicis *incastellentur* h. e. vallo muniantur & ad vsium castel-

si pro conseruanda securitate reipubl. munienda viderentur.

§. XXII. Proximum huic est (III.) ius *praesidiarium*, vi cuius imperanti ius competit, fortalitia & ciuitates *milite praesidiario* (f) tuendi, ad defensionem reipubl.

V 5

§. XXIII.

castelli dirigantur, vid. DV FRESNE in *Gloss. lit. I. sub voc. incastellare*; quod & aliis variis conciliis constitutum reperimus v. c. Anno 1122. in *Concil. Later. c. 12.* item Anno 1209. in *Auenionensi c. 9.* anno 1279. in *Badensi c. 53.* anno 1280. in *Synodo Coloniensi c. 11.* Anno 1287. in *Consilio Herbipolensi c. 23.* quæ tot repetitæ in conciliis prohibitiones ostendunt, praxin eius temporis fuisse frequentissimam, munimenta templis circumponere. Quo intuitu OTTO FRISINGENSIS lib. VII. *Chron. c. 31.* hoc *sacrilegium* vocat, aiens: *Ecclesiam B. Petri incastellare sacrilege & prophanissime non metuunt.* Non nego, posse aliquando hic sacrilegium committi, si latrocinii impii causa templa occupentur & muniatur; verum pro defensione patriæ aliud vtique dicendum. Optime QVINTILIANVS declamat. 369. *Tecta in subeuntes & sacra, quin etiam templorum fastigia desperantium tela sunt. Certum est omnia licere pro patria.*

(f) Munimenta sine *milite praesidiario* plus nocent reip. quam profunt. Sicuti itaque cuilibet imperanti ius *praesidorum* in suo territorio competit, ita quoque exinde aliqua deducitur *praesumptio*, quod ille sit dominus territorii, qui *praesidiario milite* hæc vel illa loca detinet. Admittit tamen probationem in contrarium. Sæpe ex pacto alicui competit ius *praesidii* in territorio alterius principis, sicuti olim Hollandi in Cluua illud ipsum habebant. In *Instrum. Pac. Cesur. Gallic.* regi Galliaæ concessum fuit ius tenendi *Præsidium* in castro Philipsburg *protectionis* ergo, ad conuenientem

(. XXIII. Neque ciuitates imperanti subiectæ hoc ius in dubium eidem vocare possunt,

tamen numerum restrictum, licet præter protectionem & præsidium nihil vterius prætere debuerit, sed ipsa proprietas cum omnimoda iurisdictione emolumentisque & omnibus ceteris regalibus episcopo & capitulo Spirenſi salua & illæsa relicta sint. Sic etiam, vbi federe clientelari conuentum, vt patronus fortalitia extruere in clientelari territorio possit, sine dubio quoque patrono ius denegari nequit, fortalitia talia præſidiario milite defendendi, quamuis hoc pactum in perniciem vt plurimum vergere soleat. Nullo itaque iure magistratus oppidanus contra principem hoc ius prætere potest, & quamuis in nonnullis Germaniæ ciuitatibus senatui vmbra quædam huius iuris relicta esse videatur, dum quandoque per milites oppidanos ex more antiquo, quo custodia ciuitatum ciuibus demandata erat, excubias agant; inde tamen nullum *ius præſidiarium* sibi vindicare possunt, exclusio milite principis, cui ius belli & inde dependentia iura vniue competunt, & si vel maxime per magistratum oppidanum ius præſidiarium exercitum fuisset, vix tamen est, vt *suo iure* se id exercuisse, allegare possint, modo alias principi omnimoda superioritas territorialis, & sic imperium in ipsam ciuitatem competat. Nam postquam imperii nostri ratio semel in irregularem statum deducta est, certe in plurimis ciuitatibus plura irregularia obtinere cæperunt. Dantur ciuitates, quæ quidem non absolute prouinciales. nec tamen etiam libera & immediata sunt, quæ dominis territorii ius præſidii, excubiarum &c. in dubium ex gravissimis argumentis vocant, quod in primis elucet ex controversiis agitatæ inter Episcopum Hildesienſem & senatum ciuitatis Hildesienſis *de iure præſidii*. Scripta nonnulla hac de re in lucem edita, a parte Episcopi, *vorläuffiger Bericht, über das Iher Hoch-*

sunt, ex hoc fundamento, quod huc vsque illud non exercuerit. (g)

§. XXIV. Ex eodem fundamento quoque imperans (h) subditis *excubias* imperat in ciuitatibus, imo si tantum immineat periculum, vt omnes ciues pro defendenda ciuitate laborare debeant, nemo excusatur a vigiliis publicis, (i) quocunq; demum honoris gradu fulgeat.

§. XXV.

Hochfürstl. Gnaden zu Hildesheim in dero Haupt und Residentz Stadt selbiges Nabmens zukommendes ius præsidii militaris. A parte senatus prodiit tractatus: Begründeter Gegenbericht in puncto iuris præsidii militaris ciuitatis Hildesensis &c.

(g) Subditi & magistratus subalternus de summis rebus non disponunt, & ita quoque contra suum imperantem, ex libertate agentem, nullam possunt, ne quidem *prescriptionem immemoriam*, allegare, cum ne quidem sola omisso eius, quod libere quis facere & non facere potest, inter privatos aliis ius prohibendi tribuat, multo minus subditis, quibus ius prohibendi nullum ordinarie contra principem competere potest. conf. FRITSCHE. *de iure Præsid. c. II.*

(h) Ius *excubiarum ad ornandarum* etiam aliquando senatui relinqui solet, vti fere olim per Germaniam obtinuit, vbi ciuitatum custodia vt plurimum a Cæsaribus senatui oppidano est demandata, ex quo etiam factum, vt in plerisque ciuitatibus hodie *excubiæ* quædam passim a senatu imperentur. In antiquis legibus solent non raro vocari *Wachtæ*, a voce Germanica *die Wachte* vid. DV FRESNE in gloss. voce *Wachtæ*. Sed primaria cura penes principem, maxime tempore belli, residet, sicuti ius *præsidiarium*.

(i) Hoc rationem habet, cum subditi se ideo coniungere,

§. XXV. (IV.) A iure belli (k) quoque dependet *ius conscribendi milites*, eorumque *delictum habendi*, sed tantum intra fines territorii.

(1)

§. XXVI.

vt coniunctis viribus se ab aliorum insultibus incolomes prestare possent. Inde ne quidem Clerici excusantur. Quamvis enim de iure naturali non adeo *ius præcipuum* præ aliis habeant, sed, quia sunt subditi, ad omnia subditorum onera obligentur, tamen posito, quod lege positiva passim immunitate gaudeant, ne sic quidem tempore necessitatis excusantur ab excubiis, cum omnis immunitas subditis data non possit non in se *tacitam exceptionem necessitatis* continere, ne salutis reipubl. noxia existat. Agnouere id ipsum pontifices, alias immunitatibus suis tentaciter insistentes, dum in c. 2. X. de immun. ecci. clericis quoque idem officium incumbere disponunt.

(k) Quodsi itaque vel maxime prouinciam cum omnibus iuribus imperans alii tradat, & sibi vnice *ius belli* in illa reseruet, hoc ius quoque ibidem exercebit, vt possit milites conscribere: est enim belli consequens necessarium.

(1) Potest contingere, vt quis in alterius territorio hoc ius exercere queat, vel ex *pacti*, vel si *fædere clientelari* hoc quoque comprehensum sit. Iuste itaque resistitur, si peregrini absque *concessione domini territorii* milites conscribere volunt, sicuti etiam priuati, inconsulto imperante conscribentes milites, se suspectos de *perduellionis* crimine reddunt, & hoc intuitu Romani id ad crimen læsæ Maiestatis referebant. Quinam conscribendi sint ad militiam, dependet ex determinatione imperantis, Sunt quippe omnes subditi obligati, ad reipublicæ per militiam inseruendum, & cum ita singuli obligentur, omnes autem vt adhibeantur ad militiam, non semper necesse sit, penes imperant-

tem est electio. GROTIVS de I. B. & P. lib. 1. c. 5. §. 4. Hoc intuitu militia olim apud Romanos relata fuit ad munera publica, adeo vt olim de suo munere quisque functus esset, donec tandem a senatu decretum esset, vt stipendium miles de publico acciperet. LIVIVS lib. IV. c. 59. Apud Persas omnes in bellum ire cogebantur, ex quo arma ferre poterant, & vicesimo anno stipendia merere incipiebant. STRABO lib. 15. Parum tuta enim sine viribus est maiestas, vt ait LIVIVS lib. II. c. 55. Franci olim certum hominum genus tantum ad militiam admittebant, & quidem vel ideo, quia militia simul dignitatis argumentum erat, (cum Saxones promiscue quoslibet admitterent,) & inde profluxit, quod nobiles passim milites penes antiquos vocentur. Inprimis autem defensionis & securitatis inferuit militia provincialis, lecta ex subditis, & indigenis, qualem Anglia, Suecia &c. habent & alunt. Ad hanc subeundam eo magis subditi obligantur, quo adstrictius singuli ad defensionem reip. cooperari debent. Felix semper habita est illa civitas, qua tempore pacis de bello cogitat. Hoc ipsum Corinthiorum legati apud THVCID. lib. 1. agnouerunt, hisque verbis declarant: *Quiete vt plurimum ii homines fruuntur, qui ita quidem sunt instructi, vt iniuriam nemini faciant: sed vicissim ita comparati, vt laceffiti passuri id neutiquam videantur.* Id ipsum Romani vbique obseruarunt, vnde tot bella egregie perficere potuerunt, vti recte iudicat IOSEPHVS lib. III. de bello iud. c. 3. *Quod si quis, ait, aliam Romanorum disciplinam in militia inspexerit, cognoscat, hoc grande imperium non fortuna beneficio, sed propria virtute quasisse. Neque enim initium illis armorum ipsum bellum est, nec solum, cum vsus & necessitas est, manus mouent in pace feriat, sed tanquam congeniti armis nullas capiunt exercitii inducias, nec expectant tempora. Meditationes illorum nihil a vera contentione discrepant, sed in dies singulos militum quisque omnibus armis, tanquam in prociactu posticus exercetur, quo etiam facillime prelia tolerant.*

§. XXVI. Modus *confcribendi milites* ex imperantis determinatione dependet, observata tamen *humanitatis ratione*. (m)

§. XXVII. (V.) Ab hoc iure præterea dependet *ius metationis*, (n) vi cuius imperans

(m) Optimum exemplar *confcribendorum militum*, ratione modi a principe observandi Deus suppeditat, rationem hanc Israelitis præscribens: *Deut. XX, 1. seqq.* (1) vult non esse ad militiam vocandos, qui rei economicæ necessaria cura quodammodo distrahantur, cum alii commodius hoc officium præstare possint: (2.) non esse invitos ad militiam cogendos, maxime timidiore. Durior modus *confcribendi milites* habetur. 1. *San. VIII. 11.* qui proinde inter *mala & calamitates* subditorum inferitur. Quemadmodum etiam *DION. HALICARNASS. lib. X.* hoc ipsum de *morboſa ciuitate Romana* asserit. *Cum enim, ait, moderatos delectus habere deberent, illi eos, qui militiam detestabant, vi cogere ceperunt, nullam excusationem admittentes, nulli veniam dantes, sed panis lege statutis & in eorum corpora & bona acerbe vtentes.* Equidem imperans si subditos ad militiam cogit, non iniuste facit, quia omnino singuli ad hoc obligantur; sed (1.) non semper prudenter agit, si sub *coactio milite* hostem propullare intendit, imo (2.) regulas *humanitatis* sæpe violare potest, si eos ad militiam cogit, qui nequidem subditi sunt, vel qui hoc modo curam domesticæ æconomiae plane deserere tenentur. Si debite omnia observarentur in *confcribendo milite*, quæ observari debebant, non deforet copia militum, veluti si non differretur *confcriptio militum* ad vltimum necessitatis articulum, si stipendia sufficientia militibus; haberentur, securarentur, vt incolis replerentur ciuitates &c. vid. *DN. BYDEVS de Offic. imper. in confcrib. milit.*

(n) Plenius explicuit hanc doctrinam *TABOR in tr. de me-*

cans subditis imponit, vt milites in ædes recipiant, quos pro securitate publica conscripsit.

§. XXVIII. Et possunt omnes subditi (o) cuiuscunque conditionis sint ad id cogi, nisi se doceant exemptos per *priuilegium*, quod tamen in casu *necessitatis* non attenditur.

§. XXIX.

metat. quamuis vbique ad leges Romanas prouocet, & ex iisdem sua asserta confirmet, quia persuasissimum habuit, neminem rectius posse *ius publicum* explicare quam Ictum Iustinianæum, in quo penitus discessit a **CONRINGIO**, (vid. c. 5. de met. §. 4. seqq.) quocum postea eo nomine in grauiores lites incidit. Potuisset **TABOR** apparatu tali operosissimo superfedere, si ex *iuris vniuersalis publici* principem rem explicuisset; quæ enim in iure Romano hac de re habentur, iidem ex nostra doctrina desumpta sunt. Certum facile patet, *ius hoc metatorum* fuisse necessarium potissimum propter *militem mercenarium*, qui vndique corradi & in vnum cogi solet. In milite *lecto*, qualis potissimum adhuc obtinet in *militia prouinciali perpetua*, multa onera olim cessabant, quæ non quidem subditi sustinent, præsertim cum olim quilibet *suo sumtu* ordinariæ militaret, qualis etiam fuit militiæ ante tempora **MAXIMILIANI I.** Post quæ tempora vbi miles conductitijs adsumi siveuit, inde quoque *iura metatorum* constitui debuerunt.

- (o) Quia omnium subditorum vna eademque est obligatio intuitu imperantis, nemo *suo iure* ab eo liberatus erit. Cum itaque statu imperii non sint subditi *imperatoris*, neque eos neque eorum territoria metatis gravare potest, nisi quatenus ex *pacto imperii publico* ad defendendum imperium singuli status concurrere, & hac ratione, conditione belli vel necessitatis id postulante, metata militum admittere debent. At-

que.

§. XXIX. *Æquum præterea est, ut subditi sumtibus suis (p) milites recipiant, cum ad alendum militem, reipubl. defendendæ causa conscriptum, obligentur.*

§. XXX. *Quamvis autem ius metatorum ab imperante potissimum exerceatur, distributio (q) tamen ipsa hospitiorum per magistratum oppidanum fieri potest.*

§. XXXI.

que inde in *I. P. art. 8. §. 1. gaudeant. provilum*, quod iure suffragii status gaudere debeant, quando delectus aut *hospitationes* militum sunt instituendæ. Breviter: metata militum imperii status non sustinent ex imperio Cæsaris tanquam subditi, sed ex pacto imperii publico, ex quo singuli in communi periculo tenentur succurrere necessitatibus publicis, quemadmodum etiam in *systemate* plurium civitatum fieri solet.

(p) Cum metata ex bonis subditorum sustinenda sint, sequitur, ut in dubio magis ad onera realia referri debeant. Ceterum in subditorum libero arbitrio absolute non videtur esse positum, utrum milites recipere, an vero loco *hospitationis* æstimationem solvere malint, quod *adervationem* vocare solent; *adervare* enim est, ad *avis* pretium rem redigere; CAROL. DV FRESNE in *Gloss.* voce *adavatio*, cum in nullius debitoris privati arbitrio sit, obiectum obligationis mutare, aut aliud pro alio solvere, præsertim cum hoc ipsum in aliorum præiudicium vergere possit. Solet tamen non raro electio subditis relinqui, ut loco *hospitationis adervationem* solvant, quam vocant *Servicé-Gelder*, quemadmodum tam in Saxonia quam Brandenburgico Electoratu eiusmodi edicta deprehenduntur, quo casu electio subditis ex voluntate imperantis salua est.

(q) Nemini rectius *distributio* committi potest, quam magistratui oppidano, quippe cui optime inter omnes con-

§. XXXI. Tandem (VI. ex iure belli fluit
ius sequele, vi cuius imperans pro defensione
 reipubl. maxime, vbi summa necessitas in-
 gruit, subditos (r) in militiam euocare, &
 vt eundem armati sequantur, cogere potest.

XXXII.

stat, quomodo assignatio hospitiorum facienda, quique
 conditionem loci & incolarum exacte novit, quam me-
 tatores alii ignorare, & ob hanc rationem alios prægra-
 vare possunt.

(r) Cum in plerisque rebus publicis imperantes *mercena-
 rio milite* vtantur, ordinarie omnes subditi in bellum
 euocari non solent; si tamen ille deficiat, singulis sub-
 ditis incumbit obligatio rempublicam defendendi. Hinc
ius sequele nascitur, *der allgemeine Aufboth*, quod in pri-
 mis exercetur, in *casu extrema necessitatis*. Apud
 Athenienses ab anno decimo quarto vsque ad sexagesi-
 mum ciues, exigente necessitate, in bellum ire cogeban-
 tur, cuiuscunque essent dignitatis. **IVL. POLLVX**
in Phocione. Imo hoc ius quoque magistratum inferior-
 rem exercere posse existimarem, si prouincia eidem
 concedita ex inopinato ab hoste inuaderetur, vt nulla
 alia illam defendendi ratio suppeteret: quia enim hoc
 casu *defensionem* etiam per *vim*, inconsulto imperante,
 recte exercet, hoc medium defendendæ prouinciæ ei-
 dem denegari nequit. Hac imminente necessitate *im-
 munitates* a militia quiescunt, quod & apud Romanos
 ouinebat, qui tunc *tumultum* esse declarabant, qua
 appellatione grauius quid quam simplex bellum deno-
 tabant. **BRISSON. de form. solenn. lib. 2. p. 258.** De-
 creto *tumultu* a fenatu cessabant vacationes, nec cuius-
 quam excusatio in delectu habendo admittebatur. **AP-
 PIANVS lib. 2. bell. ciuil.** Inde formula: *delectus si-
 ne vacationibus habiti sunt.* **LIVIVS libr. 10. c. 21.**
 & lib. 3. c. 28. Vnde ne quidam Sacerdotes immu-
 nes erant.

§. XXXII. Neque tantum imperans hoc ius exercet quamdiu hostis inhæret finibus reipublicæ, sed etiam subditis recte imponi potest, ut eum sequantur *extra fines* (s) territorii, si securitati reipublicæ aliter prospectum esse non possit.

§. XXXIII. An autem & quinam *in persona* imperantem sequi debeant, an vero *substitutum* mittere sufficiat, an denique solvere *pecuniam* possint pro *sequela*, regulariter æstimabit imperans, (t) qui *sequelam* imperat, cuius

(s) Hoc quidam vel inde negant, quod subditi tantum arma capere debeant pro *defendendis* reipublicæ *limitibus*, quoposito, suo videntur satisfecisse officio, si a finibus hostem depellere sustinuerint. Verum cum subditis haud concedendum sit, suo definire arbitratu, vtrum salus reipubl. salua sit per depulsionem hostis a limitibus? præterea quoque contingere possit, ut reipubl. non aliter satis prospectum sit, quam si etiam ulterius vires eius debilitentur, consequens est, ut *ius sequela* hac ratione restringi nequeat. Neque in futurum respublica eo ipso tuta dici potest, quod iam quidem hostis sit depulsus; nam potest utique hostis vires colligere, & de nouo rempublicam in ambiguum vocare discrimen.

(t) Audiendi non sunt, qui subditis dant *electionem*, quasi præstando interesse liberari queant, quod sit obligati ad faciendum, quo casu volunt sufficere *præstationem eius, quod interest*. Nam a) ipsa hæc doctrina in iure civili fundata dici nequit, licet communiter Dd. hanc regulam in ore habeant. *debitor facti liberatur præstando interesse*. B) Si vel maxime inter priuatos vera esset, non adeo congrue tamen ad subditorum obligationem applicatur, quæ multo adstrictior est, quam

cuius est iudicare, quomodo securitati publicæ prospectum satis esse possit.

§. XXXIV. Teneatur autem eo casu sequi imperantem suo *sumtu & victu*, (u) vel, quod perin-

quam quidem priuatorum inter se. (v) Aliquando etiam imperantis interesse potest, vt subditi *in persona* compareant, quorum fidem magis perispectam cognitamque habet, quam eorum, quos substituunt, qui vndique corradī solent. Tempore belli Punico II. vbi Hannibal ad portas erat, *ne prætoribus quidem*, qui ad ius dicendum creati erant, *vacatio a belli administratione data est.* LIVIUS lib. XXIII, c. 82. d) Aliquando etiam iuste exigit pecuniam pro sequela, cum accidere possit, vt princeps subitaneo & exercitato milite indigeat, illum etiam aliunde pro pecunia habere possit, cum tamen ciues forsitan non ita exercitati sint. Equidem quidem hoc limitant & hunc excipiendum casum iudicant, si pactis aliter conuentum fuerit. MYLER. ab EHRENBACH. de Princip. & Stat. imper. c. 76. §. 2. Verum cum ius sequelæ hodie, vbi *militate conductitio* vimur, non nisi in casu *summæ necessitatis* exerceri soleat, in hoc vero casu talia pacta viam suam amittant, illa vt plurimum otiosa erunt.

(u) Loquor hic de casu, quando omnes & singuli principem sequi tenentur, necessitate ita ferente, vbi expeditum est, quod quilibet se instruere debeat armis & vestibus. Vbi forsitan *decimus quisque* ex ciuitate in militiam vocatur, ciuitas, cuius nomine electi militiam subeunt, hæc subsidia præstare tenetur, ne alioquin paucior onus ferre cogantur, quod nomine *omnium* suscipitur. Denique licet vel maxime ratio belli non semper ita ferat, vt prouisio singulis possit relinqui, quia potius *publicæ prouisiones* in hunc finem adornari debeant; hæc ipsæ tamen instituuntur ex subditorum collectis, vt in effectu videatur suo *sumtu* militare.

perinde est, aliquid in commune conferre, vnde totus exercitus sustineatur.

§. XXXV. Sicuti omne bellum pacis causa (x) suscipi debet, ita imperanti quoque
ius

(x) Bellum suscipitur propter pacem hoc sensu, vt subditi tandem tranquille & secure viuere, nec vim externam amplius metuere debeant. Si, iudice CICERONE *Philipp. VII. p. m. 889. lit. d. pace frui volumus, bellum gerendum est, si bellum omitemus, pace nunquam fruemur.* Porro vt recte IDEM asserit *lib. I. de offic. p. m. 469. lit. d. suscipienda bella sunt eam ob causam, vt sine iniuria in pace viuatur. Qui enim aliter non possunt, ideo belligerantur, non vt perpetuo bellum gerant, sed vt tandem tuto in pace quiescant, vt ait THEMISTIVS orat. 5.* Cum vero nulla salus in bello sit, & imperans semper preferre debeat securitatem reipublicæ ambiguae belli fortunæ, recte CICERO *lib. VI. epist. 6. inde concludit, iniquissimam pacem iniustissimo bello anteferendam esse & lib. VII. ad Attic. epist. 14. in f. idem repetit his verbis: ad pacem bortari non desino, quæ vel iniusta utilior est, quam iniustissimum bellum, id quod sine dubio intelligendum, si modo de cetero respublica incolumis seruari, & a futura iniuria salua esse queat.* Rationem IDEM suggerit in *Philipp. XIII. pr. his verbis: Dulce nomen est pacis, res vero ipsa tam iucunda tam salutaris. Nam nec priuatos focos, nec publicas leges, nec libertatis ipsa cara habere potest, quem discordiæ, quem cæcæ, inuim, quem bellum ciuile deletat.* Vnde non minor ratio pacis, quam belli in republ. habenda est: Si enim regum atque imperatorum animi virtus in pace ita uti in bello valet, æquabilis & constans se res humane habent. SALVST. *de bello catil. c. 2. n. 3.* In Numa Pompilio LIVIVS *iv. l. c. 21. hoc studium pacis regni causa laudat omnium maximum, ait: ope-*
ratur

ius pacis faciendæ in suæ reipublicæ securi-
tae non comoretur.

§. XXXVI. Duces itaque belli, quibus ab
imperatore bellum directio concedita est, hoc ius
sibi vindicare nequeunt, (y) adeo ut si vel
maxime cum hoste, necessitate compulsi,
pa-

rum fuit tutela per omne regni tempus haud minor pa-
cis quam regni. Ex accidente, & malo more civitatis
contingit, si bella externa magis, quam pax prodesse
videantur, id quod tamen in antiqua Romana republ.
contigisse constat. Observat hoc ipsum DIONYS. HA-
LICARNASS. lib. X. aiens: Hoc illi civitati fami-
liare erat, ut, si bello premeretur, concors esset: si pa-
ce frueretur, seditione laboraret. Quod cum animaduer-
terent summi magistratus, nibilo magis quam bellum ali-
quod externum semper oriri optabant. Quoties vero pax
foris erat, ipsi crimina confingebant, & bellorum occa-
siones querebant, quippe quod viderent rempublicam bel-
lis magnam & fortunatam fieri, seditionibus vero hu-
mitem & infirmam reddi. Enimvero hoc medium con-
servandi pacem reipublicæ est formidolosum: ad mini-
mum a tramite vero deflectit, ut nulla inde regula
desumi possit, sicut regula viuendi ab eo peti non pot-
est, qui perpetuis conflictatur malis internis externis-
que.

(y) Pacis arbitrium vniice penes imperantem consistit,
nec eius condiciones dependere possunt ex beneplacito
Ducum belli, si vel maxime illis libera belli ad-
ministratio ab imperante commissa fuerit, cum hoc
negotium tam arduum sit, ut ipsius principis specialem
directionem & arbitrium requirat. Hoc Romani anti-
quius sæpe, & inprimis in sponsione Caudina, vrse-
runt, vbi ipse Posthumius censuit, cum pax illa in-
iussu populi facta esset, populum ea non teneri. LIVIUS
lib. 9. c. 8.

pacem inire coacti fuerint, hæc tamen non aliter imperantem obligare, quam ex subsecu a *ratihabitione*, queat, quale pactum cum belli ducibus initum olim SPONSIO (z) appellatum fuit.

§. XXXVII.

(z) Huc respexit Ictus in l. 5. D. de pact. ubi ius pacis sancientiæ ducibus belli adscribere videtur, *aliens: Publica conuentio est, quæ fit per pacem, quotiens inter se duces belli quædam paciscuntur.* Equidem ius publicum *uniuersale* ex iure Romano addiscendum non est. Illustrationis tamen causa quædam hic ex historia Romana adiciam. Distinguebant Romani *pacem a sponsonibus*. Hæ dicebantur *pactiones* initæ a ducibus belli, pacis causa, autoritate populi Romani demum *ratihabendæ*; quæ *ratihabitione* deficiente, *sponso* infectu carebat, quamuis *spondentes* hosti dedendi erant, ut illustri exemplo *duplicis sponsonis Caudinæ & Numaninæ* constat. Vtriusque rationes & momenta explicat egregie DN. THOMASIVS dissertatione duplici. Deinde alia quæstio est, *utrum duces belli pacem perpetuam inire queant?* quod hæctenus negatum est: & non aliquo modo *inducias*, vel pactum cum hoste de redimendis captiuis, vulgo *Cartel*, vel aliam *conuentionem* de vrbe oppugnata his vel illis conditionibus reddenda inire queant? quod facilius asserendum est, si duci *libera belli administratio* concedita fuit; quamuis quoad *inducias* adhuc distinguendum sit, *utrum ad longum tempus seu aliquot annos pactæ fuerint, an vero ad breve tempus?* illæ cum *paci* similes sint, non dependent ex Ducis belli arbitrio, cum *totale armistitium* inducant; facilius autem hæc, quæ finem bello non imponunt. Hoc facile concedo, si ducibus pacis bellique arbitrium speciatim concessum est, pacem ab illis *initam republicam* obligare. Tale *liberum arbitrium pacis ac belli permiffum* Quin-
tio

§. XXXVII. Pax semel inita sancte seruan-
da, neque sub inani prætextu rumpenda,
licet vel maxime publicæ rei ratio per il-
lam quodammodo læsa sit, (a) cum hoc
da-

tio consuli legitur apud LIVIVM *libr. XXXII.*
cap. 37.

(a) Duo in pace potissimum concurrere solent: (I.) pa-
ctum de intermittenda & deponenda hostilitate, & fru-
enda tranquillitate: (II.) transactio super controuer-
siis, propter quas bellum hæctenus gestum. Vtrum-
que obligat imperantem tum intuitu alterius gentis,
tum etiam intuitu *reipubl. suæ*, cuius salus in pace con-
sistit, quam si temere frangit, iniurius in gentem al-
teram & propriam rempublicam est. Imo si vel ma-
xime pro pace obtinenda de iure suo aliquid remittere
necessum habuit, nihilominus tamen, quia securius
fuit, de iure suo aliquid remittere, quam perpetuæ
hostilitati rempublicam exponere, pax inita stabilis
est, atque hoc damnum compensatur fructibus pacis.
Nec ad iura renuntiata patet regressus, quod, pace fa-
cta, demum de iure alterius liquido constare incipiat,
forsan ex documentis noviter repertis, cum *sententia*
iudiciali non decidatur negotium. Multo minus ad-
mittenda exceptio, quod pax per vim maiorem & me-
tum extorta sit: *Quis est enim*, inquit recte BODIN.
lib. V. de republ. qui nesciat, pacis condiciones semper
inuitis dari & a victoribus vi ac metu accipi, ut quod
dici solet, minima de malis. Nemo tamen aut legislator
aut princeps extitit unquam, qui, quod victori promissif-
set, exequi recusaret, quasi vi coactus id fecisset. conf.
Dn. WERLHOFF diss. de pact. liber. gent. §. 24. seqq.
Equidem ADRIANVS HOVTVYN in polit. gent. §.
50. in f. excipit casum, si pax sit inita contra salutem
populi; sic enim peccare imperantem putat, si tale pa-
ctum seruet, modo non adeo modicum sit præiudicium;

quemadmodum enim, ait, ius civile læsos restituit, ita imperantes, qui sibi indices sunt, ex facultate naturali se ipsos restituere posse iudicat. Fingamus, principem prælio satis debilitatum non potuisse alia conditione pacem a gente victrice obtinere, quam hac durissima conditione, ut omnia fortalitia in territorio suo destruere, nec vnquam noua in posterum extrueret. Nemo negabit, securitatem totius reipublicæ valde titubare. Sed tamen ne sic quidem iustam pacem rumpendi causam adesse, existimarem. Sit ita, quod utilitati publicæ hac conditione & lege pacis non satis consultum fuerit; a) gens tamen victrix iure suo egit, tales conditiones deuictæ genti præscribendo, adeoque de iniuria sibi facta conqueri, multo minus læsionem iniquam allegare nequit. Pœni in bello primo cum Romanis has *leges pacis* accipere coacti sunt: *Pœni Sicilia & omnibus insulis, quæ inter Italiã & Africam sunt, excedunt: MCC. talenta in annos XX. pendunt.* POLYB. lib. 1. c. 62. Inde vero nulla causa peti poterat, pacem frangendi, ut factum est bello Punico secundo, ut ut alia simularetur. FLOR. lib. II. c. 6. ß) Sicuti eo tempore, quo pax pangebatur, vtilius reipubl. videbatur sub eiusmodi durissimis conditionibus pacem amplecti, quam extrema quæuis subire, ita ex post facto inutilis talis pax iudicari non debet, quæ eo tempore, quo inita est, salutaris & vtilissima fuit, cum pax qualiscunque bella præferenda sit. DION. HALICARN. lib. 8. γ) Incongruum est argumentum a restitutione in integrum desumptum, quæ a iudice indulgetur inique læsis, qualis læsio allegari nequit, cum penes gentem victricem fuerit, iure victoriæ totam excludere rempublicam. Alia vero quæstio est, vtrum prudenter eiusmodi durissimæ conditiones in casu necessitatis deuictæ genti imponantur, quæ ad noua bella ut plurimum ansam præbent? quæ enim vel necessitate aliqua vel occasione siue a priuatis hominibus siue a reipubl. extorquentur, simulatque occasio vel necessitas sublata est, statim dissoluantur, ut aiunt legati Romani ad

damnum compensetur *tranquillitate publica* restaurata.

§. XXXVIII. Durat hæc obligatio ad pacem seruandam in quolibet *successore*, (b) quia hic quoque in omnem obligationem, quæ *reipublicæ causa* inita est, succedit, quocunque modo succedat.

§. XXXIX. Denique quicquid *pacis causa* factum merito pro *lege suprema* (c) *reipublicæ*
cæ

Cariolanum apud DION. HALICARNASS. *lib. VIII.*
Valet plerumque hic quoque illud TACITI *lib. XV.*
annal. pacem ex æquo utilem, quemadmodum etiam *cena*
fuit senatus apud LIVIVM *lib. VIII. c. 21. ibi pacem esse fidam, ubi voluntarii pacati sunt.* Cum enim Priernates interrogarentur, qualem pacem Romani cum illis habituri essent? responderunt, *si bonam dederitis, & fidam & perpetuam: si malam haud diuturnam.*

(b) Sicuti in persona imperantis integra quasi *respublica* sustinetur, ita quoque cum tota *respublica* pax stabilita videtur, atque adeo quilibet *successor* illa, quæ *reipublicæ causa* gesta sunt, approbare debet, quia *respublica* intuitu alterius gentis non mutatur, mutato eius *præside*. Quodsi vero iure *victoria & belli* *respublica* quædam esset sub iugum redacta, *victorem* quidem non obligari legibus *pacis*, antea a tali *respublica* cum gente alia conclusis, facilius concederem, quia *victor* non tanquam *successor* considerari potest, nec sponte & voluntate *subditorum* imperium obtinuit, sed magis iure *belli*, quo ipso *status reipublicæ* penitus mutatur. Atque adeo in dato ad §. *antec.* exemplo *victori* integrum foret, fortalitia exstruere, quæ alias exstrui haud potuissent, si *respublica* in *pristino statu* permanisset.

(c) Pertinet hæc observatio ad illos casus, quando *pa-*
cis-

cæ agnoscendum, quatenus salus populi integri aliter conferuari non potuit.

§. XL. Præterea securitatem publicam admodum promouent (d) *fœdera publica*, unde

cis causa quædam alienantur & reipublicæ subtrahuntur, quod legibus fundamentalibus aduersum fuit. Nam cum *pacis causa* hoc factum sit, contra leges fundamentales factum dici nequit, quæ quoque ex salute totius reipublicæ, tanquam *lege suprema*, suam interpretationem desumunt. Sic etiam quod pacis causa in res subditorum quoquo modo factum, vel promissum, vim suam habebit, cum res privatorum subsint saluti reipublicæ, quæ in primis in pace continetur.

(d) Fingi vix potest respublica, quæ sibi soli sufficiat tempore belli & pacis, præsertim si metus *potentie vicinæ* præfens adsit, qui per fœdera talia facilius auerti potest. Prout autem ratio salutis reipubl. id postulat, ita vel *æqualia* vel *inaequalia* inuentur, quæ satis exacte explicantur a GROTIUS de *L. B. & P. lib. II. c. 15. §. 7.* Collineat huc quodammodo Menippus apud LIVIUM *lib. XXXIV, c. 56.* vbi trium generum fœderum mentionem iniicit. Ratione finis quoque alia *defensua* & alia *offensua* sunt, quæ cum magis ad *ius gentium* spectant, hic explicare nolo. Quia vero nomine reipubl. tale fœdus initur, morte imperantis non expirat, adeoque male censebat Turnus Hardonius, fœdus cum Latinis initum, morte Tarquinii Prisci extinctum fuisse. DION. HALICARNASS. *lib. IV.* Ceterum *ius fœderum pangendorum* non semper liberum, sed pactis & legibus fundamentalibus circumferibi potest. In privilegiis, nobilibus Pomeraniæ anno 1560. concessis, reperiuntur sequentia: *Wir Fürsten und unsere Erben und nachkommende Herrschaft wollen uns auch in keine Kriege noch neue Verbündnißsen mit iemandes einer obus*

de iterum ius soli imperanti competens nascitur, fœdera cum aliis gentibus pangendi, non aliter tamen exercendum, quam in salutem populi.

§. XLII. Fœdera hæc cum aliis inita semper tacitam videntur in se continere conditionem, (e) quatenus, salva incolumitate reipublicæ, promissum præstari possit.

XLII.

des andern Vorwissen und Willen, und ohne gemeine Râthe der Land-Stände einlassen &c. Eadem obligatio, cum consensu statuum prouincialium fœdera pangendi, in aliis quoque territoriis deprehenditur, de qua vid. Dn. STRYK. de Statib. Prouinc. & Dn. HERTIVS diff. de Consult. LL. & iudiciis in Special. Rom. Germ. Imper. rebuspubl. §. 8. Multum itaque ad efficaciam fœderum facit, si panguntur cum iis, quibus summa rerum concedita est. Ordines reipubl. vel subditi imperanti suis fœderibus præiudicare non possunt, quod exemplis omnium sæculorum constat. Cum seculo XV. fatis infeliciter suscepta esset expeditio contra Mauros, Lusitanique victi deditioem Septæ & ex Africa discessum Barbaris promississent, de sancito fœdere in consilio principum Eboræ disquisitum & communi consilio conclusum: iniussu regis conditiones pactas irritas videri, religionem, si qua erat, gens obligata eo fœdere, satis exsolui obsidibus in hostium potestate relictis, et suis capitibus luerent, quæ stulte & temerarie promiserant. An si eadem superbia Lusitanie deditioem polliceri barbari vniuersæ coegissent, conditioni esset standum? Mauriciique imperii iugum reponendum Hispania? quid alia, quæ multa polliceri & indignissima potuisset, num iis gens Lusitana teneretur? MARIAN. lib. XXI. de reb. Hisp. c. 12.

(e) Equidem fœdera alias magnam in se vim apud gentes

ab antiquo obtinere, & communi omnibus gentibus
 iusta ratione, quoniam *fides*, h. e. *conseruatio fede-
 rum* optimum est reipublicæ munimentum; nihilomi-
 nus tamen multi fœderibus talibus magis ad populos
 subiugendos abusi sunt, sicuti supra de populo Roma-
 no notatum Equidem de *OFFLORVS* lib. II. c. 6. n. 1.
 ita ait: *summa fœderum Romanis religio est*, quod etiam
 confirmat Sextus Cœcilius Ictus apud A. GELL.
 in *N. A.* lib. XX. c. 1. aïens: *Populus Romanus e parua
 origine ad tantæ amplitudinis instar emicuit, sed maxi-
 me atque præcipue FIDEM coluit, sanctamque habuit
 tam priuatim quam publice.* Hoc enim in primis in statu
 ciui ualeat, quod patres apud LIVIUM, lib. III. c. vi.
 urgent, *fama & FIDEL* damna maiora esse, quam que
 estimari possint. Hac fide Romanorum in ipso bello con-
 seruata adducti Falisci, ut se sponte dederent Roma-
 nis. LIVIUS lib. V. c. 27. Interim quantæ fraudes a
 populo Romano nonnunquam commissæ fuerint, opti-
 me enucleat FORSTNERVS ad *Tacitum* P. 1. p. 287.
 quem locum supra p. 146. integrum dedi. Suo forsitan
 ipsius exemplo moniti Romani cauebant semper, ne ita
 crederent externis auxiliis, ut non plus sui roboris, sua-
 rumque proprie virium in castris haberent. LIVIUS lib.
 XXV. c. 33. Quid vero si respublica quædam bello
 durissimo implicata sit, ut alteri promissa subsidia absque
 euidenti sui ipsius pernicie præstare non possit? Hoc ca-
 su sine dubio fœdus exceptionem patitur, nec hunc fede-
 re comprehensum esse credendum est, quod non ad
 destructionem propriæ reipublicæ, sed eius conseruati-
 onem initum esse, iudicari oportet. Cum bello Puni-
 co II. tot fœderata Romanis defecissent, Petellini soli
 ex Butriis in amicitia Romana manserunt, & cum ex
 fœdere subsidia a Romanis peterent, denegata eisdem
 sunt, *fideque ad ultimum expleta, consulere sibi met ipsos
 in presenti fortuna iusserunt.* LIVIUS lib. XXIII. c.
 20.

§. XLII. Sicuti itaque foedera in securitatem reipublicæ eiusque conseruationem tendere debent, ita de iure naturæ nihil vltius requiritur, quam vt cum tali ineantur, qui sufficientia possit reipublicæ præstare subsidia, cuiuscunque religionis fuerit. (f)

§. XLIII.

f) Late de hac quæstione disputant GROTIVS lib. II. de I. E. & P. c. 15. §. 8. seqq. ZIEGL. de iurib. maiest. lib. I. c. 38 §. 7. BESOLD. de foederum iure c. IV. Notum est Francisci I. Regis Galliæ foedus cum Turcarum imperatore initum, de quo varia censuræ & querelæ hinc inde reperiuntur: inprimis vero in R. I. de anno 1544. §. und demnach & seq. grauitur hoc foedus a toto imperio inprobatum legimus. Verum hic caute quæstiones variæ sunt secernendæ. Quando queritur, vitrum imperans ius foederum recte exerceat, si illud cum infideli pangit, in conseruationem suæ reipublicæ contra quoscunque eius oppugnatores? sine dubio hoc affirmandum est, quia omnia media conseruandi rempublicam a iure nature imperanti cuilibet indulta sunt, sine quibus commode conseruari non potest, siue foedus ineatur contra fideles siue infideles. Prius quidem ZIEGLERVS in dubium vocat, absque ratione tamen, quia diuersitas religionis non tollit aut mutat iura gentium communia, nec vlla ratio imperat, reiicienda esse auxilia eorum, qui nostræ reipubl. bene cupiunt, & pro eiusdem incolumitate simul laborant. Regerit quidem ZIEGLERVS cit. l. 6. 9. aduersus fratrem, hostem communem excitandum non esse, sed respondeo, me ignorare, quæ iura fraternitatis Christianæ inter hostes Christianos obseruari debeant, quin quod sæpe Christiani magis barbare sauiant in hostes suos, ac quidem ipsi infideles. Deinde alia quæstio est, vitrum excitare per foedus liceat infidelem ad infringendam potentiam alteri-

§. XLIII. Potest tamen ius *foederum* pandendorum restringi vel ex *foedere antiquiori*, (g) vel *foedere systematico*, (h) ne in huius perniciem vergat.

§. XLIV.

us, qui, quamvis Christianus, nobis tamen merendus videtur? quod nego non quia alter infidelis est; nam nec *fidelem* excitare liceat; sed quia tale medium iuraturæ aduersatur, & alia media adsunt, sibi intuitu alterius potentiae consulendi.

- g) Exemplum est in Campanis, qui, ubi *foedus* cum Romanis inire vellent contra Samnites, Romani tamen id recusarunt, multam licet sibi utilitatem ex tali *foedere* pollicerentur; nam, ut inquit LIVIUS *lib. VII. c. 31.* tanta utilitate fides antiquior fuit, atque hinc tale responsum tulerunt: *Auxilio vos, Campani, dignos censet senatus, sed ita vobiscum amicitiam institui par est, ne qua vetustior amicitia ac societas violetur. Samnites vobiscum foedere iuncti sunt, itaque arma Deo prius, quam homines violatura aduersus Samnites vobis negamus, legatos sicut fas insque est, ad socios atque amicos precatum mittemus, ne qua vobis vis fiat.* Ceterum alia quaestio fuit, an postquam Campani se postea in populi Romani potestatem dederunt, hi absque violatione *foederis* recipi potuerint? Ita quidem censuit senatus apud LIVIUM *cit. l.* adhuc enim videbatur res integra: nondum bellum erat coeptum: id demum instabat, nec recipiebantur in *societatem*, sed in *subiectionem* & *deditionem*. Alia ratio fuit Sidicinorum, quorum *deditionem* aspernabantur Romani ut seram, *ultimaque tandem necessitate expressam*, ut ait LIVIUS *lib. VIII. c. 2.* neque enim amplius in *sua potestate* videtur esse populus, qui in extrema necessitate constitutus se alteri subicere cupit.
- h) Reuera duplex explicatio hic occurrit: (1.) quoad rem publicam propriam, (2.) quoad reliquas *foedere systematico* comprehensas, atque adeo ius *foederum* ita exer-

§. XLIV. Hoc ipso quoque subditis non interdictum esse videtur, foedera cum aliis gentibus *commerciorum* (1) *causa* inire, quippe quæ pacta nec *republicam* primario concernunt, nec *ius imperantis* violant.

§. XLV. Imo & sic quoque ciuitatibus singulis, communem alias imperantem habentibus,

exercendum, vt vtrinque securitas maneat illibata & salua. Quamuis itaque statibus imperii *ius foederum* competat, non aliter tamen exerceri potest, quam *ne sint foedera contra imperatorem vel imperium, pacemue eius publicam*, vt dicitur in *I. P. art. s. §. gaudeant* quo ipso nihil adeo singulare est constitutum, cum illa ipsa limitatio ex *iure publico vniuersali* per se fluat. Interim si republ. systemate comprehensa a reliquis eiusdem systematis sociis bellum & vim hostilem metuat, non dubium est, quin talis republ. hoc casu in sui defensionem foedus cum aliis contra reliquos socios inire possit, quia imperans magis obligatur suæ reipubl. quam reliquis sociis foederis systematicis.

- i) *Commerciorum res priuatas* potissimum respiciunt, nec regimen publicum per se tangunt. Potest quidem imperans illa restringere, quo facto ad leges ciuitatis in exercitio commerciorum subditi obligantur, sed, his deficientibus, libertas pristina sese exierit. Inde forsitan *foedus Hanseaticum*, olim tam celebre, defendi potest, in quod plurimæ ciuitates, absque publica imperantis auctoritate, receptæ sunt, cum tale foedus nihil aliud fuerit, quam maxima quædam *societas negotiatorii* lucri causa inita. Ostendit enim *CONRINGIVS de vrb. German. §. 98.* hoc foedus *συνμαχίας* causa non fuisse initum: neque hoc credibile est, quin principes tale quid nunquam permittere potuissent. Interim rationes politicæ non semper ferunt, vt talis libertas subditis relinquantur, vt bene obseruat *CONRING. cit. l. §. 101.*

k) Possunt

tibus, fœdera pro conseruatione & securitate sua cum aliis inire licet, quoties ab imperante suo deseruntur, vt quasi pro derelictis habitæ videantur. (k)

§. XLVI. Sub hoc iure fœderum pangendorum comprehenditur quoque ius clientele,

k) Possunt publicæ calamitates rempublicam ita affligere, vt ciuitates a suo imperante amplius defendi nequeant, sed aliunde sibi defensionem quarere debeant. Talis status Germaniæ fuisse videtur tempore funesti illius interregni, quem MVTIVS lib. 21. Chron. germ. p. 192. ita describit: *His temporibus arma vbique, leges feremusquam, dominabantur: quisque occupabat, quantum potuit per vim. Status itaque naturalis reductus videbatur: ciuitates omni defensione erant destitutæ, & tamen potentiores in viscera imperii sæuiebant, vt in tali rerum statu nihil consultius esset, quam defensionis causa fœdera inire. Primitus paucæ ciuitates anno 1254. inter se fœdus tale inierunt, cui fœderi postea se aliæ adiunxerunt, & militem communem ad communem defensionem aluere. Non potuere non ægre id ferre, quibus rapiti viuere, & *λυσσικῆν* vitam paci præferre cordi erat, quamuis cum ob tutelam suam id facerent, iure id fecisse existimari debebant. Rem totam ita describit ARNOLDVS Abbas Stadensis in fin. Chron. Quidam validus ciuis in Moguntia cepit hortari conciuces suos, vt pro pace restauranda iuramento se inuicem constringerent. Conserferunt ei & aliæ ciuitates plurimæ. Vocarunt eum Warbodonem. Non placuit res principibus, nec militibus, sed neque prædonibus, & maxime his, qui habebant assidue manus pendulas ad rapinam, dicentes, esse sordidum, mercatores habere super homines honoratos & nobiles dominantum. Ciuitates ipsas sub hoc fœdere comprehensas enarrat LEHMAN. in Chron. Spir. lib. 5. c. 92. Conf. DATIVS de pace publ.*

are, (1) tam actiuum, quam passiuum adeoque cui prius competit, posterius denegari non potest.

§. XLVII.

1) *Ius clientelare inter summos principes nihil aliud est, quam federata consociatio, qua alter alterius maiestatem obseruare teneatur, vt ab iniuria potentiorum tutior esse possit, obseruante BODINO de rep. lib. I c. 7. Est enim fœdus vel æquale vel inæquale. Ad classẽ posteriorem clientelare ius referri debet, quia infirmior defensionem ab altero recipit, non præstat, & quia patronus potentior est, hinc præterea receptum, vt infirmior maiestatem alterius comiter conseruet, quod explicat PROCVLVS in l. non dubito 7. §. I. D. de captiuis, & eodem fere modo CICERO orat. pro Cornel. Balbo p. m. 721. lit. e. Jeqq. Atque hinc quoque receptum est, vt publicis precibus patroni soleant commendari in iis locis, quibus defensionem debent. Cum itaque subditi proprie dicti defensionem suam ab imperante petere debeant, alterius defensionem se submittere nequeunt, quia potestas domini territorii inde kaderetur. Cautum id legitur in Capit. Joseph. art. VIII. quemadmodum etiam iam in R. I. de anno 1519. §. wir auch Churfürsten, status imperii se inuicem obstrinxerunt, Dasi keiner des andern Unterthanen und Verwãndten, des Glaubens oder anderer Ursache halber in sonder Schutz und Schirm, wieder ihre Obrigkeit nehmen sollen noch wollen. Quamuis vero dictum sit, subditos ne quidem intuitu religionis se alterius clientelæ subicere posse, quia in effectu, implorando defensionem patroni, imperanti suo legitimo resisterent; alia tamen quæstio est, annon imperans, qui successiorem diueriæ religionis habet, subditos suos alterius defensionem possit commendare, ne in exercitio libero religionis a successore forsan turbentur & quod itidem negandum existimo. In effectu enim talis dispositio duplex diuersum & contrarium inuolueret imperium, subditusque*

Boehmeri *Ius Publ.* X *tuppe-*

§. XLVII. Sicuti itaque fœdera libertatem alterius non tollunt, ita quoque *ius clientelare* non liberat subditos ab obsequio erga proprium imperantem, cum huic omnia iura summi imperii maneant salva. (m)

§. XLVIII. Sed etiam singulorum securitati aliquando contra vim externam iuste prospicit imperans, quo referunt *ius repressalium*, quod primario in eo consistit, ut imperans in suo territorio subditis gentis extraneæ denegare possit iustitiam, (n) quæ subditis huius imperantis illam denegavit, vel idem ius in gentem extraneam statuatur, & exerceatur, quo in nostram gentem via est.

§. XLIX.

suppedicaret aniam, imperanti resistendi, cum non aliter possint defendi a patrono, quam vel *intercessionibus*, vel denique *adhibita violentia*.

m) Vulgatum est: *Schirm-Gerechtigkeit giebt keine Obrigkeit*. Sed tamen itidem vulgatum est: *aus Schirm-Herrn werden leicht Sturm-Herrn*, scilicet si patroni inique sua potestate abutuntur, qualis merus tunc ut plurimum adest, si patronus nimia polleat potentia. Plurimæ id suo damno expertæ sunt ciuitates, inter quas quoque Metis, Tullum & Verdunum non posteriores sunt, quæ protectionem Galli amplectendo ab imperio pedetentim auullæ sunt. Ipsum Romanum imperium iam olim per oppressionem confœderatorum huiusmodi admodum auctum fuisse constat.

n) In hoc potissimum repressalium consistere, docet PESCHEWITZ de repress. c. 2. quamvis alii aliter rem explicant, & res inter se affines confundant. Est hoc remedium non adeo iniquum, cum per indirectum ita adigatur

gens

§. XLIX. Faciunt præterea aliud *repressaliarum* genus, consistens in *detentione personæ aut honorum propter debitum aliquod*, (o) ratione cuius subdito huius territorii denegata iustitia est, ad effectum, ut læso a gente iniqua satisfiat.

CAP.

gens extranea, subditis alienigenis, si quid iure petere possunt, a que administrare iustitiam ut propriis. Prærequiritur autem, (a) ius eius, cui alibi iustitia est denegata, esse liquidum: (β) eidem omne auxilium in territorio extraneo contra subditum illius denegari: (γ) deficere utrinque superiorem, ad quem prouocari possit, in casu *denegatæ iustitiæ*. Exercet hoc ius tantum summus imperans, adeoque, utrum locum habere possit? desuper vnice cognoscit, & magistratui inferiori, qui illud suo iure exercere nequit, per mandatum iniungit, ut casu eueniente suspendat *iustitiæ administrationem* contra extraneum.

- Solent nonnulli hanc speciem *pignorationem* appellare, alii vero totam repressaliarum naturam in hoc ipso quærere. ZIEGL. *de iurib. maiest. lib. 1. c. 34. §. 29* GROTI. *lib. III. c. 2.* Hoc ius potissimum defendunt ex *belli iustitiæ*, adeo ut nonnulli illud ipsum *belli minus solemnis* nomine insignire soleant, atque ex eo ulterius deducunt, inter illas personas ius hoc exerceri posse, inter quas licite bellum geritur; quando enim iudex adest supremus, qui propter *denegatam iustitiam* adhuc adiri potest, ad hoc extremum medium deueniri nequit, quo intuitu has pignorationes status imperii inter se nullo iure exercent, bene tamen erga extraneos. Eatenus autem ad *ius publicum vniuersale* spectant, quatenus ab imperante adhibentur pro *securitate & defensione subditorum* tuorum, quibus agente extranea vel ius denegatum, vel alia iniuria facta. Cum enim hoc ipso non tota respublica læsa, sed tantum quidam ex republica, & hinc